

dalra rúgó vaskos és a Zrínyi Kiadó igényes munkáját is dicsérő, szép kiállítású könyv az imént felsorolt hibákkal együtt is alapmű azoknak, akik érdeklődnek e tárgykör iránt.

Már a második világháború idején elterjedt mondás volt, hogy a kitüntetés olyan, mint a szőnyegbombázás: a hátországot éri és ártatlanokat talál el! Mulatságos szavak, talán volt is alapjuk, hiszen nem véletlenül fogalmazták meg. A Magyar Érdemrend különböző fokozatainak adományozásai mögött azonban, különösen a hősi halál után – figyelembe véve az eredeti iratokat is – többnyire valóságos teljesítmény húzódott.

„Si Deus pro nobis quis contra nos – Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?” – Ez a felirat szerepelt a kitüntetés hátlapján, s akik megkapták, minden bizonnyal eszerint is cselekedtek a harctéren. Példa lehet ez a jelenre és a jövőre nézvést is, amelyből nem csak a Magyar Honvédség, de a nemzet minden tagja meríthet erőt a mindennapi, s ha a helyzet úgy hozza, a harctéri helyálláshoz!

Az önmagukért való, holt dolgok kultusza, a technokrata megközelítés távol áll a recenziótól. Valljuk, hogy a tárgyak elválaszthatatlanok az azokat előállító és használó embertől. E kötet azért is jelentős, mert általa ismét azon írók száma gyarapodott, amelyek nem csak magát a kitüntetést mint viseleti darabot mutatják be, hanem ami ennél még fontosabb, az arcokat is láthatjuk, a neveket is megismerhetjük, akik kiérdemelték.

Illésfalvi Péter

BÁLINT JÓZSEF

MAGYARORSZÁG NEMZETI VAGYONVESZTÉSE 1941–1947

(Agroinform Kiadó, Budapest, 2013. 472 o.)

Az 1950–1960-as években nagy jelentőségre tettek szert, s a kutatók számára – köztük nekem is – hatalmas segítséget nyújtottak a Berend Iván és Ránki György szerzőpáros korszakalkotó, újszerű gazdaságtörténeti munkái. Hasonló jelentőségű volt – ha nem is terjedelmében, de szemléletében, valamint a feltárt tényekben – Dombrády Lóránd: *A magyar gazdaság és a hadfelszerelés 1938–1944* című, 1981-ben megjelent könyve.

Természetesen, azóta is napvilágot láttak fontos kutatási eredmények, mégis, úgy vélem: Bálint József munkája a fenti „szerzősor”-ba illik jelentősége, egyedülállósága következtében. Ennek – egyik – magyarázata, hogy a szó igaz értelmében nem történészi munkát vehet kezébe az érdeklődő olvasó, hanem a közgazdaságtudományok kandidátusáét, s ami talán még fontosabb: a Központi Statisztikai Hivatal egykori elnöke hasznosította tudását, sokirányú szakmai tapasztalatát, hogy a magyar történelem nagyon szomorú, ismételt veszteségeiről adjon alaposan adatolt, hű képet. Amint előszavában is rögzítette: „Kutatásommal célul tűztem ki egy minél részletesebb összefoglaló közreadását Magyarországon második világháborús vagyronvesztéséről... Célom kizárólag a szakszerű tényfeltárás nyomán megvalósuló alapos ismeretterjesztés egy ez idáig kevésbé vizsgált témában.” (10. o.)

A szerző először Magyarország második világháborús vagyronvesztésébe enged betekintést akár a háború utáni első békeévre várható volumenek – az utolsó békeévhez viszonyított – alakulását illetően (55%; 2 836 M P), akár a Magyar Nemzeti Bank által becsült, közel 18,5 Mrd P-s gazdasági összelvesztéséről (18–19. o.). Ezeket az értékeket tovább növelték a Németországba szállított mintegy 2,31 Mrd P-nyi honvédségi anyagok.

A még ezekben az években is nap mint nap második világháborús robbanótestek százait mentesítő tüzserészeink különös érdeklődésére tarthat számot a könyv azon része, amelyben a nagy viláégést közvetlenül követő magyarországi aknamentesítés főbb mutatóit adja közre a szerző. A könyv külön fejezetét képezi továbbá a bombakárok részletezése. Ebből kitűnnek az épület-állomány, üzemek főbb iparágak szerinti, a lakóépületek vármegei és a fővárosi kerületenkénti veszteségei.

A történelem kutatója szereti a minél részletesebb tényszámokat, mégis letaglózó e munka azon része, amely a nyugatra hurcolt magyar javak sorát – koránsem a teljeset! – mutatja be a lovaktól a különböző típusú folyami hajóig, közúti és vasúti gördülőanyagig, komplett gyárakig, vagy azok részlegeikig, nyersanyagokig, kórházakig és egészségügyi intézményekig stb.

Nem kevesek számára szolgálthatnak sok és értékes nővumot a szerzőnek a Magyar Nemzeti Bank nyugatra hurcolt értékeiről közreadott adatai. A „szakma” biztosan elmerül majd a részletes táblázatok rovataiban, ezért itt csak a közel 9,2 Mrd P értékben elrabolt aranyról, ezüstről, valutáról és devizáról (119. o.) tesztek említést.

Külön fejezet foglalkozik a mezőgazdaság vagyonsztésével. Ezen belül részletezi az európai élelmiszerválságot, a magyar állatállomány 1944–1945. évi 52–76%-os vesztességét, a mezőgazdasági gép- és eszközmennyiség csökkenését.

Ami az ipar vagyonsztését illeti, a sok értékes – ugyanakkor elkeserítő – táblázatból, adatból csak egyetlen számot emelek ki: a magyar gyáripár 1944–1945. évi összesztésége elérte a 2354,7 Mrd P-t (186. o.). Ez a fejezet tartalmazza a Szociáldemokrata Párt számára készített állapotfelmérést a magyar ipari üzemekről. Bálint József mellékeli a közel 150 textil-, vas-, illetve vegyi ipari üzemről készített kimutatást, amely részletezi az üzemek nevét és címét, üzletkörét, tulajdonosát, vezetője, valamint az üzemi bizottság elnökének nevét; az elszenvedett kárt; az 1944. évi és a jelenlegi munkáslétszámot; kész-, félkész termékek, nyers-, illetve üzemananyagok mennyiségét; a mérnökök, műszaki tisztviselők, művezetők, tisztviselők, szak- és betanított munkások átlagfizetését, míg a megjegyzési rovatban a legégetőbb hiányt lehetett megjelölni.

Hasonlóan nem szivderítő, amit a szerző bemutat a magyar ipari vállalatoknak a Vörös Hadsereg számára a hadműveleti, illetve mögötti területeken nyújtott szolgáltatásairól, vagy az Óbudai Hajógyár – mint magyarországi német cég – ideiglenesen szovjet tulajdonba adásáról.

Külön fejezetek szólnak a szénbányászat, illetve a közlekedés vagyonsztéséről, valamint a Vörös Hadsereg ellátásához és elhelyezéséhez történő anyagi hozzájáruláshoz a Párizsi Békeszerződés aláírásáig terjedő időszakban. Ez utóbbi vonatkozásban, csak 1945. január 10-én 15 különböző kelet-magyarországi vasútállomáson 33 900 mázsa gabonát és lisztet vagoníroztak be szovjet rendeltetési állomásokra (302. o.). De a Szövetséges Ellenőrző Bizottság negyedéves élelmiszer-, takarmány- és gazdasági igényeit tartalmazó listák sem szivderítőbbek! Ezzel azonban még nem szakadt vége a megpróbáltatásoknak, hiszen a békeszerződés elfogadását követően is gondoskodnunk kellett – „már csak” – a szovjet vonalbiztosító alakulatok elhelyezéséről és ellátásáról, ami pl. csak az 1947. III. negyedévet illetően 17 150 525 Ft-ot tett ki (349. o.).

A szerző, a „Minden jó, ha a vége jó!” mondást segítségül hiva, végül némi örömsugárt is nyújt az olvasóknak, összefoglalván a háború idején külföldre hurcolt javak összeírásával és részbeni visszaszolgáltatásával kapcsolatos tevékenységet. Külön érdeklődésre tarthat számot Bálint József személyes közreműködése a Korona hazaszállításával kapcsolatos tárgyalásban.

A könyvet függelék, válogatott bibliográfia, életrajzi jegyzetek, valamint illusztrációk jegyzéke teszi teljesebbé.

Mint a címben is szerepel: második világháborús tragédiánk nagyon szomorú következményeinek bizonyos elemeit foglalja össze ez a hatalmas gyűjtőmunka, melynek értékét növeli, hogy az ismeretek egy részét csak és kizárólag a szerző tehette közkinccsé. Mindent egybevetve: munkáját meleg szívvvel ajánlom a korszak kutatóinak, de a történelmünk iránt érdeklődőknek is a figyelmébe!

M. Szabó Miklós